

XXT1 222P KKK1 § JK HHI1 M (K)K J XXT1 222P
S ?1? VV X X I I VV VV VV XXT1 X S ?1? VV
J (K)K M HHI1 JK § KKK1 222P XXT1 J (K)K M
?1? X VV I I VV VV XXT1 JK 222P X VV
(K)K 222P KKK1 § JK 222P M XXT1 J XXT1 HHI1
X ?1? VV S I I J J VV X X S ?1? XXT1
J HHI1 M (K)K JK § KKK1 (K)K XXT1 J 222P M
?1? X VV I I VV VV XXT1 JK 222P X VV
J (K)K M HHI1 JK § KKK1 222P XXT1 J (K)K M
XXT1 222P KKK1 § JK HHI1 M (K)K J XXT1 222P
J HHI1 M (K)K JK (K)K KKK1 § XXT1 J 222P M
X ?1? VV S I I VV VV XXT1 X S ?1? XXT1

XXT1 222P KKK1 § JK HHI1 M (K)K J XXT1 222P
S ?1? VV X X I I VV VV XXT1 X S ?1? VV
J (K)K M HHI1 JK § KKK1 222P XXT1 J (K)K M
?1? X VV I I VV VV XXT1 JK 222P X VV
(K)K §
X ?1?
HHI1 I I
222P JK
J (K)K M HHI1 JK § KKK1 222P XXT1 J (K)K M
XXT1 222P KKK1 § HHI1 JK M (K)K J XXT1 222P
J I I M (K)K JK XXT1 KKK1 § M J 222P 222P (K)K
X ?1? VV S I I VV VV XXT1 X S ?1? XXT1

TERVEZZI! BÁTTRAN! KÖZÖD VAN HOZZÁ!
ÉRVEK, AJÁNLÁSOK ÉS ÖTLETEK A LAKOSSÁGI-KÖZÖSSÉGI BEVONÁSSAL
MEGVALÓSULÓ VÁROSMEGÚJÍTÁS GYAKORLATÁHOZ
A Közösségfejlesztők Egyesülete Városmegújító munkacsoportjának kiadványa

EZ IS CSAK A KÖZELGŐ
VÁLASZTÁSOK MIATT LETT
ILYEN SÜRGŐS

RETTENETES EZ A ZAJ! ODÁIG REND-
BEN VAN, HOGY PARKOSÍTANAK, DE
VAJON LESZ-E AKI ÖRKÖDIK MAJD,
HOGY TÖNKRE NE TEGYÉKA HULIGÁNOK

PARK? TALÁN INKÁBB
PARKOLÓ! MÁR ÍGY IS
LEHETETLEN REGGEL A
KÖRNYÉKEN MEGÁLLNI...

AZT ÍRJÁK, NEKÜNK ÉPÜL,
BÁR MINKET ITT LAKÓKAT
MÉGSEM KÉRDEZTEK
MEG RÓLA...

ÁLLÍTÓLAG NEM LESZ BENNE JÁTSZÓ-
TÉR, PEDIG A KÖRNYÉKEN SOKA GYEREK.
ERRE IGAZÁN GONDOLHATTAK VOLNA.

NA ETTŐL MEGINT DRÁGÁBBAK LESZ-
NEK A KÖRNYÉKBELI INGATLANOK...
VALAKI MEGINT JÓL JÁRT...

HA MÁR PARKOT ÉPÍTENEK
REMÉLEM A KUTYAFUTTATÓ-
RÓL SEM FELEDKEZNEK MEG!

TERVEZZ! BÁTTRAN! KÖZÖD VAN HOZZÁ!

ÉRVEK, AJÁNLÁSOK ÉS ÖTLETEK A LAKOSSÁGI-KÖZÖSSÉGI BEVONÁSSAL
MEGVALÓSULÓ VÁROSMEGÚJÍTÁS GYAKORLATÁHOZ

A Közösségfejlesztők Egyesülete Városmegújító munkacsoportjának kiadványa

Kiadja a Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest, 2010.

Szerkesztette: Péterfi Ferenc és Sain Máttyás

Grafika: Murányi Kristóf

Megjelent a Norvég Civil Alap támogatásával

A **Tervezz! Bátran!** program munkáját a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, valamint a SZÖVETSEG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület támogatta.

A **Városmegújító munkacsoport** tagjai: Bardóczy Sándor tájépítész, Giczey Péter közösségfejlesztő, Lakatos Kinga közösségfejlesztő, Peták Péter közösségfejlesztő, Péterfi Ferenc közösségfejlesztő, Polyák Levente városkutató, urbanista, Portschy Szabolcs építész, egyetemi oktató, Pörös Béla szociológus, Sain Máttyás tájépítész, Szokolay Őrs településtervező, Tarnai Mária közösségfejlesztő, Tistván László szociológus, Varga Máté közösségfejlesztő

TERVEZZ! BÁTRAN!

Gyakori, hogy hivatalos tervek készülnek új lakónegyedek, épületek beruházásairól, egy-egy városrész átalakításáról, s azt – kötelező formáság miatt – valamilyen formában bemutatják a lakosság egy részének is. Pontosabban meghirdetnek valami fórumot, ami persze gyakran érdektelen, a lakók nem mennek el, vagy ha kevesen mégis, akkor szinte semmit nem értenek az ott röpködő szakkifejezésekből, milliárdos számokról. Szánalmas látni, mikor ilyen „egyeztetések” alkalmából a terem falát telerakják különféle műszaki-építészeti tervrajzokkal. A közönség jó része nem érti azokat, mert nincs gyakorlata a tervrajzok olvasásában – így kiszolgáltatottnak érzi magát. Ám a tervezők is csak letudni szeretnék ezt a kötelező fórumot, amiről sosem tudják előre, kit hívtak oda meg, és a meghívottak közül ki fog eljönni. Tartanak tőle, mert a közvetlen megbízókon kívül nem ismernek senkit, pláne nem a helyi lakosságot, ezért számukra ez mindig egy előre kiszámíthatatlan balhé lehetősége. A másik tipikus helyzet, hogy a helyi lakosság erőteljesen tiltakozik egy-egy – többnyire későn a tudomására jutott – változtatás, beruházás ellen, mert az érdekeit véli sérülni ezek által. Ilyenkor – mindkét esetben – a tervezők, a döntéshozók, a hivatali munkatársak, de legfőképpen a befektetők mind ellenségnek, gyanúsnak tűnnek, olyanoknak, mint akik le akarják nyomni az érintettek torkán ezt a kötelező egyeztetési procedúrát.

” A magyar építészek zöme úgy hiszi, hogy ha beleszó-
lást engedne a köz számára az építészeti tervezési programok
kialakításába, akkor eddigi építészeti privilégiuma, a teljes erre
felépített építészikonográfia veszne el. Ezért féltékenyen védi
előjogait, és sokszor belemegy olyan játékokba – nemcsak
megélhetési kérdések miatt – amely során az elmúlt századok-
ban az építészet és a hatalom összefonódott, de amely játéko-
kat egy demokrácia le kell, hogy vessen a hátáról. Az építészek
zöme, ezt hangsúlyozom, mert a nyitott társadalom előnyeit
azért közülük is egyre többen érzékelik, maximum félnek, mint
ahogyan minden újtól fél az ember... ”

konfliktus

szabályozás –
tiltás

6

MILYEN KIÚT, MÁS MEGOLDÁS LEHET EZEKBE A MINDENKI SZÁMÁRA KELEMETLEN HELYZETEKBE?

Lehetséges-e, hogy a felek ne riválisai legyenek egymásnak? Hogyan lenne lehetséges valamiféle bizalom kiépítése, amelyben nem ellenséget, hanem igazi partnert látnak egymásban a felek? Ahhoz, hogy ezeket és más hasonló kérdéseket megválaszoljunk, fontos lenne, hogy néhány fogalmat, lehetőséget, az ezekre vonatkozó jogszabályokat megismerjük és megértsük.

A VÁROSREHABILITÁCIÓ KÉT RÉSZRE SZAKÍTÁSA

A településfejlesztési koncepciók – amelyek a települési tervezés korábbi meghatározó formái – döntően a fizikai környezet megújítását célzó (mérnök-centrikusan kidolgozott) beavatkozások, amelyeknek társadalmi, szociális, közösségi hatásai előre nem felmértek, és csak nagyon ritkán ellenőrzöttek. Ezeket az elmúlt években részben kiegészítik, de gyakorlatilag inkább felváltja az

Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS). A városrehabilitáció pályázati kiírás útján történő „két részre szakítása” miatt élesen elkülönültek a városok körében óriási népszerűségnek örvendő, látványos fizikai beavatkozásokat hozó ún. funkcióbővítő város rehabilitációs törekvések, és a népszerűtlen, akkut és neuralgikus problémákat magukban hordozó, sok évtizedes távlatban nem kezelt ún. szociális városrehabilitációk. Utóbbi formával elsősorban azok a megyei jogú városok és kerületek éltek, amelyek számára azt kötelezővé tették, de ezek tartalma a legtöbb esetben nem haladta meg a szociális lakásépítést, vagy a lakosságcserevel járó (a problémát exportáló) beavatkozásokat preferáló pályázati törekvéseket.

Meggőződésünk, hogy **a társadalmi szétesést előidéző folyamatok megállításával kapcsolatos cselekvéseknek, intézkedéseknek alapvetően a települések szintjén kell megtörténniük.** A jól végiggondolt és kivitelezett szociális célú városrehabilitációs programok fontos szerepet játszhatnak a különböző helyzetű társadalmi csoportok közötti közeledés elősegítésében, a városokon belül jelentkező társadalmi feszültségek mérséklésében, a társadalmi béke megőrzésében. A fenti helyzetértékelésben egyetértve, szakterületől függetlenül hasonló következtetésekre jutva hoztuk létre a **Városmegújító munkacsoportot** azzal a céllal, hogy összegezzük a jelenlegi településfejlesztési gyakorlattal szembeni szakmai kritikákat, módszertant mutassunk a településfejlesztés közösségi bevonáson alapuló lehetőségeire és megfogalmazzuk szakmai ajánlásainkat annak érdekében, hogy a településfejlesztést új alapokra, a **városmegújítás** alapjaira helyezzük. A munkacsoportban hasonló elveket valló közösségfejlesztők, szociológusok, urbanisták, építészek, tájépítészek, településrendezők tettek össze tudásukat, gyakorlati szakmai tapasztalatukat.

DE HÁT MIT IS JELENT EZ A FOGALOM?

Mivel a városmegújításban az érintett lakosság bevonása kikerülhetetlen szükséglet, ennek a folyamatához erőforrásokat – időt, anyagiakat,

AZ NFÜ HONLAPJÁN MEGTALÁLHATÓ ADATOK ALAPJÁN EGYETLEN MEGYEI JOGÚ VÁROS SEM PÁLYÁZOTT MÉG SZOCIÁLIS VÁROSREHABILITÁCIÓRA, A KISIK KÖZÜL IS KEVESEN. AZ EGYETLEN NAGYVÁROSI PROJEKT JELENLEG A RENDSZERBEN (AMIRE MÁR OSZTOTTAK IS PÉNZT) A MAGDOLNA-NEGYED SZOCIÁLIS VÁROSREHABILITÁCIÓ A BUDAPESTI VIII. KERÜLETBEN. AZ IS TANULSÁGOS, HOGY GYAKORLATILAG A PÉCSI EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA PROJEKT ÉS A BUDAPEST SZÍVE PROJEKTJEI NYELTÉK EL AZ EDDIG KIOSZTOTT VÁROS REHABILITÁCIÓS FORRÁSOK 63%-ÁT. A VÁROSREHABILITÁCIÓ ILY MÓDON VALÓ KÉT RÉSZRE SZAKÍTÁSA EGYESEN KÁROSNAK BIZONYULT, MERT A VÁROS MEGÚJÍTÁSÁNAK CSAK EGYÜTT KEZELHETŐ ÉS EGYÜTT IS KEZELENDŐ FUNKCIONÁLIS (FIZIKAI) ÉS SZOCIÁLIS (TÁRSADALMI) ASPEKTUSAIT SZÉTSZAKÍTTA.

párbeszéd

7

közösségi részvétel –
bevonás

és közösségi fejlesztésben, közösségi munkában járatos szakértő segítők – kell rendelni. A fejlesztő azokat a változásokat segíti ebben a folyamatban, amit a közösségek, az érintettek önmaguk határoznak el. Egy ilyen folyamat jól tudja segíteni a helyhez és a közösséghez kötődő identitás és az érintettek felelőségének a kifejlődését. Mivel a közösségi tervezés – értelmezésünkben – nagyon kiszélesített, a legkülönbélebb korosztályok, társadalmi csoportok bevonását jelentő folyamat, gyakori, hogy a hagyományosan nem mozgósított szereplőkre (idősek, gyerekek, fiatalok, s főként az eszköztelenebb lakossági csoportok) is külön figyelmet szentelünk.

A **VÁROSMEGÚJÍTÁS** – ÉRTELMEZÉSÜNKBEN – EGY OLYAN FOLYAMATOS BEAVATKOZÁSI TEVÉKENYSÉG, AMELY A VÁROSFELJÖDÉSben ZAJLÓ SPONTÁN FOLYAMATOKON ALAPUL, E FOLYAMATOK KÖZÜL NÉMELYEKRE RÁERŐSÍT, MÁSOkat ELLENSÜLYOZ, VAGY KITÉRÍT. A VÁROSMEGÚJÍTÁS CÉLJA, HOGY AZ ÉRINTETT KÖZÖSSÉG BEVONÁSÁVAL – AMELY EGYSZERRE FORRÁSA ÉS KEDVEZMÉNYEZETTJE ÉS TEVÉKENYSÉGNEK – ÚGY MÓDOSÍTSA A VÁROSFELJÖDÉSI FOLYAMATOKAT, HOGY JAVULJON AZ ÉRINTETTEK TÁRSADALMI, PSZICHÉS ÉS FIZIKAI KÖZÉRTETE. A VÁROSMEGÚJÍTÁS A NYILVÁNOSSÁGBAN ZAJLÓ, A FENNTARTHATÓSÁGOT CÉLZÓ FELELŐS FOLYAMAT.

A közelmúltban Pécsbányatelepen egy közösségi tervezési-aktivizációs programban az ottani perifériára szorult fiatalok csoportjával fél éven keresztül együttműködve érdekes módszert alkalmaztak a Mural Moral Mező csoport animátorai, s ezzel a városrész tervezési folyamatába kapcsolták be őket.

◀ Pécsbánya, 2010

A **MURAL PAINTING** (FALFESTÉS) A KÖZÖSSÉGI MŰVÉSZET EGY KÖZÉP- ÉS DÉL-AMERIKÁBAN HONOS FORMÁJA, MAGYARORSZÁGON A MURÁL MORÁL CSOPORT PRÓBÁLTA KI ELŐSZÖR, S HASZNÁLJA AZÓTA IS SIKERREL. A MÓDSZER LÉNYEGE A KÖZÖS GONDOLKODÁS ÉS KÖZÖS ALKOTÁS A CSOPORTTAGOK TELJES BEVONÓDÁSÁVAL. A FESTÉS NEM IGÉNYEL MŰVÉSZI ELŐKÉPZETTSÉGET. A TÉMAFELDOLGOZÁS SORÁN A CSOPORTVEZETŐ KÜLÖNBÖZŐ NEM FORMÁLIS NEVELÉSI MÓDSZEREK SEGÍTSÉGÉVEL DOLGOZIK A CSOPORTTAL ÉS MEGPRÓBÁLJA ELŐCSALOGATNI A TAGOKBÓL AZ ADOTT TÉMÁVAL KAPCSOLATOS GONDOLATAIKAT, VÁGYAIKAT, ÉRZÉSEIKET, VAGYIS A TAGOKAT VÉLEMÉNYCSERÉRE ÖSZTÖNZI. EZENKÍVÜL, AZ EGÉSZ FOLYAMATOT VÉGIGKÍSÉRŐ CSOPORTMUNKÁBAN MEGVALÓSULÓ KÖZÖSSÉGI MUNKA ÉS ALKOTÁS FEJLESZTI A FIATALOK (DE BÁRMILYEN MÁS KOROSZTÁLY) ALKALMAZKODÓ, KOOPERÁCIÓS ÉS KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGÉT, VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSRA, GONDOLATAIK KIFEJEZÉSÉRE, ÉRVÉNYESÍTÉSÉRE ÖSZTÖNZI ÖKET, MELY MINDENKÉPP HOZZÁJÁRUL A RÉSZTVEVŐK KÖZÖSSÉGI-ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTELÉHEZ.

<http://muralmoral.hu>

BELE AKARUNK SZÓLNI AZ ÉLETÜNK ALAKÍTÁSÁBA, VÁROSUNK MEGÚJÍTÁSÁBA, A KÖRÜLÖTTÜNK LEHETSÉGES VÁLTOZÁSOK ALAKULÁSÁBA?

Akkor kikerülhetetlen, hogy ebben a kérdésben valamennyi ismeretet szerezzünk, néhány dolgot ennek okából megtanuljunk. Ahhoz pedig egy kis befektetett munkára lesz szükségünk. És ahhoz is, hogy társakat tudjunk megnyerni, hogy össze tudjunk fogni a környezetünkben mindazokkal, akiket hasonlóan érintenek a változások, és akikkel összeadva megsokszorozhatjuk az erőnket és a súlyunkat.

” Egy holland, ha csinálni akar valamit, először megnézi, található-e hozzá partnereket. Ha például túl zajosnak találja az autópályát, először nem a hatóságoknak ír, hanem felveszi a kapcsolatot a többi kárvalóval, és velük együtt létrehoz egy akciócsoportot... ”

(RÉSZLET EGY HOLLAND SZOCIOLÓGUS INTERJÚJÁBÓL)

összefogás

KINEK VAN JOGA A VÁROS TERVEZÉSÉBE BELESZÓLNI, ABBAN RÉSZT VENNI?

A városok építésének, fejlesztésének, megújításának – ahogy ezt soroltuk – különféle szereplői vannak. A szakemberek: építészek, várostervezők; aztán a döntéshozók – az önkormányzat választott testülete; a polgármesteri hivatal alkalmazott tisztviselői és az érintett helyi lakosság.

Mondják, hogy a lakosság nem ért a tervezéshez. És a testületekben a végső döntést hozó választott képviselők értenek hozzá? Ők sem tervezők a privát életükben, hanem tanárok, jogászok, mű-

szerezsek, kereskedők és hasonlóak. Mennyivel laikusabb náluk a helyi lakosság, a közvetlenül érintettek, akik bele szeretnének szólni a változtatások alakulásába?

A tervezés egyrészt egy összjáték kellene legyen, amelyben a szakértők nem döntéseket közölnek, hanem segítenek a nem szakértőknek megérteni a különféle lehetőségeket, alternatív tervek: felkészíteni őket, hogy az egyik és a másik megoldásnak milyen várható következményei lehetnek; vagy a különféle szándékok milyen megoldásokkal

A TELEPÜLÉSI TERVEZÉS – ÉS ÁLTALÁBAN A TERVEZÉS – TÖBB, EGYMÁST KÖVETŐ, ELVILEG LOGIKUSAN EGYMÁSRA ÉPÜLŐ SZAKASZBÓL, LÉPÉSBŐL ÁLL. AZ ELSŐ SZAKASZ A HELYZET FELTÉRKÉPEZÉSE, A PROBLÉMÁK ELEMZÉSE, EZT KÖVETI EGY HOSSZÚ TÁVÚ KONCEPCIÓ KIDOLGOZÁSA, AMELYNEK FÓKUSZÁBAN ÁLL A JÖVŐKÉP, AZ ELÉRNI VÁGYOTT CÉLÁLLAPOT. HOGY EZT MIKÉNT ÉRHETJÜK EL, ARRÁ KÜLÖNBÖZŐ PROGRAMOK KÉSZÜLHETNEK, S A PROGRAMOK VÉGREHAJTÁSÁT LEHET AZTÁN TOVÁBB KONKRETIZÁLNI OPERATÍV SZINTEN. A TERVEZÉSI FOLYAMATNAK CSAK A LEGVÉGÉN JELENNEK MEG A MÉRNÖKI TERVEK, AMELYEK A TELEPÜLÉS FIZIKAI STRUKTÚRÁINAK KONKRÉT MEGVALÓSÍTÁSÁT SZOLGÁLJÁK. ALAPVETŐ HIBA ÉS MÁR-MÁR ROSSZHISZEMŰNEK TEKINTHETŐ MEGOLDÁS, ►

HA A LAKOSSÁGOT EZEN A LEGVÉGSŐ PONTON VONJÁK BE – AZ ÉRINTETTEKNEK ÉPPE A HELYZETFELTÁRÁSBAN ÉS A HOSSZÚ TÁVÚ KONCEPCIÓ, A JÖVŐKÉP MEGHATÁROZÁSÁBAN LEHET KULCSSZEREPEK, HISZEN EZEK AZOK A TERÜLETEK, AHOL A „LAIKUSSÁG” ÉS A „SZAKÉRTELEM” A LEGINKÁBB ÖSSZEMOSÓDIK. TERMÉSZETESEN A TERVEZÉS VALAMENNYI SZAKASZÁBAN MEG LEHET TALÁLNI AZOKAT AZ ELEMKEKET, AMELYEKET AZ ÉRINTETTEKSEL KÖZÖSEN LEHET KIMUNKÁLNI. SAJNOS A JELENLEGI GYAKORLAT EGYIK SARKALATOS HIBÁJA AZ IS, HOGY AZ EGYÉBKÉNT EGYMÁSBÓL LOGIKUSAN KÖVETKEZŐ TERVEZÉSI SZAKASZOK NEM EGYMÁSRA ÉPÜLNEK, VAGYIS HA PÉLDÁUL AZ ÁTFOGÓ KONCEPCIÓTÓL, JÖVŐKÉPTŐL FÜGGETLENÜL, ESETLEG AZZAL ELLENTÉTES MÓDON VALÓSULNAK MEG FEJLESZTÉSEK, KÉSZÜLNEK EL ÉPÜLETEK.

valósíthatók meg. Felkészíteni a nem szakértőket arra, hogy dönteni tudjanak a saját életük alakításában.

Ha ilyen párbeszéd-kapcsolat lenne a tervezők és a helyi polgárok között, nem lenne olyan kiszámíthatatlan egy-egy lakossági fórum a számukra sem, hiszen részben ismernék a helyiek véleményét, kérdéseit és vágyait.

” A városhoz való jog gyakorlása sokkal többet jelent annál, mint hogy minél több ember képes hozzáférti a város kínálta erőforrásokhoz. A városhoz való jog azt jelenti, hogy saját magunkat és társadalmunkat változtatjuk meg azáltal, hogy megváltoztatjuk a várost, amiben élünk. Ezért ez sokkal inkább kollektív, mint egyéni jog: a változás csak akkor jöhet létre, ha közösen hatalmat gyakorlunk az urbanizáció folyamatai felett. Az a szabadság, hogy megalkothatjuk és újjáalkothatjuk mind városainkat, mind pedig önmagunkat, az egyik legértékesebb és ugyanakkor legelhanyagoltabb emberi jogunk. ”

(DAVID HARVEY BRIT-AMERIKAI GEOGRÁFUS)

fórum

A közösségi tervezésről könyveket írnak manapság, néha nagy és látványos programok foglalkoznak ezzel, de a lényege viszonylag egyszerűen is összefoglalható: Kérdezzük meg az embereket! Álljunk szoba egymással!

A városmegújítást bemutató, illusztráló fényképeken is jól felismerhetőek azok a példák, amikor az érintett lakosságot is bevonják a tervezésbe, attól a sokkal gyakoribb példától, amikor a városrendezés pusztán műszaki, infrastrukturális változásait tartják egy tervezési folyamatban fontosnak. Az utóbbiak fotóin általában gigantikus beton- és üvegépületeket, széles utakat, vasszerkezeteket és többnyire üres utcákat látunk. A közösségi (vagy szociális) megújítást mindig

EGY NAGYVÁROSBAN A KÖZELMÚLTBAN ELŐADÁST TARTOTT A FŐÉPÍTÉS A TERVEIRŐL – TEHÁT NEM A LAKOSSÁG, HANEM AZ ÁLTALA ELKÉPZELT TERVEKRŐL – ÉS FÉLREÉRTHETLENNÉ VÁLT A HALLGATÓK SZÁMÁRA, HOGY RIVÁLISNAK, VERSENYTÁRSNAK TEKINTI A LAKOSSÁGOT. SZEREPELT AZ ELŐADÁSBAN PARKOLÓK, STADION, BEFEKTETŐK-BERUHÁZÓK, NAGY SZÁMOK, AMIBE BELEKERÜL(NE) A GIGANTIKUS TERVEK KIVITELEZÉSE. NEM VOLT SZÓ A TERMÉSZETRŐL, TÉRHASZNÁLATRÓL, EMBEREKRŐL, KÖZÖSSÉGEKRŐL, EMBERI AKARATOKRÓL ÉS AMBÍCIÓKRÓL. BESZÉDE ÉS ANNAK FOGADTATÁSA ALAPJÁN NYILVÁNVOLÓ VOLT, HOGY MINDKÉT FÉL MEGKÉRDŐJELEZTE A MÁSIK ILLETÉKESSÉGÉT, SŐT A SZAKISMERETÉT, JOGÁT, JÓINDULATÁT ÉS ÉRDEKEIT IS. A SZEREPLŐK EBBEN A JÁTSZMÁBAN LENÉZTÉK EGYMÁST. TÖBBSZÖR ERŐFORRÁSOKAT EMLEGETETT A FŐÉPÍTÉS ÚR, DE MINDIG A BEFEKTETŐI, VAGY ÖNKORMÁNYZATI PÉNZRE GONDOLT, ÉS NEM A HELYI EMBEREKRE ÉS KÖZÖSSÉGEKRE, MINT ERŐFORRÁSOKRA.

emberekkel, arccal, kis csoportokban mérlegelő, beszélgető, asztalok és táblák körül vitatkozó, egyezkedő személyekkel, közösségi kapcsolatokat megjelenítő képekkel érzékeltetik.

KINEK, MIÉRT ÉRI MEG A LAKOSSÁG, A HELYI KÖZÖSSÉG BEVONÁSÁT MAGÁBA FOGLALÓ FOLYAMAT VÉGIG VITELE?

A közvetlen részvétel mögött többnyire racionális indokok állnak: annak felismerése, hogy ezáltal minden érintett szereplő valós gazdasági, társadalmi, környezeti és politikai előnyökhöz juthat.

– A **befektető** az érintettek bevonásával **minimalizálni tudja a fejlesztéssel, beruházással járó konfliktusokat**, így a saját kockázatait is. Az érintettek által rendelkezésre bocsátott információk alapján olyan megoldást talál, amely a számos szempontból akár kockázatos, bizonytalan kimenetelű projekt gazdasági és társadalmi sikerességét biztosítja.

– A **politikus** számára az érintett egyének és közösségek elégedettsége a legitim döntés révén **nagyobb népszerűséget, valódi sikerességet és akár nagyobb szavazati arányt is biztosít**, mint a beruházások átadását kísérő ünnepek.

– Az **állampolgárok** és közösségeik az elégedetlenségük kifejezését szolgáló tiltakozó akciók helyett intézményesített eljárásban **szerzhetnek érvényt helyi, a társadalmi és környezeti szempontokat számos esetben előtérbe helyező érdekeiknek**. Ugyanakkor gyakori, hogy új, eredeti és nagyon hatékony javaslatokkal is gazdagítani tudják a háttérben dolgozó szakértők ajánlásait.

Nyilván nem véletlen, hogy több EU-s dokumentum is az erős helyi partnerséget, a lakosság – de valamennyi szereplő – számára az átláthatóság biztosítását szorgalmazza, így jó eséllyel csökkenthető a korrupció, amelynek gyanúja erőteljesen felmerült már a városrehabilitáció eddigi magyarországi gyakorlatában is.

újítás –
változás

megegyezés

A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL, VAGYIS AZ ÉRINTETTEK BELESZÓLÁSÁNAK LEHETŐSÉGE SZÁMOS ALKOTMÁNYOS JOGON ALAPSZIK, MINT PÉLDÁUL AZ INFORMÁCIÓ TERJESZTÉSÉNEK ÉS MEGISMERÉSÉNEK SZABADSÁGA. EHHEZ TÁRSUL NÉHÁNY NEMZETKÖZI EGYEZMÉNY, PL. AZ AARHUSI EGYEZMÉNY, AMELY RENDELKEZIK A KÖRNYEZETI ÜGYEKBE AZ INFORMÁCIÓHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉSÉRŐL, A NYILVÁNOSSÁGNAK A DÖNTÉSHOZATALBAN TÖRTÉNŐ RÉSZVÉTELÉRŐL ÉS AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ-JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG BIZTOSÍTÁSÁRÓL. A TERÜLETFEJLESZTÉSSEL, TERÜLETI TERVEKKEL KAPCSOLATOS KÜLÖNFÉLE HAZAI TÖRVÉNYEK ÉS KORMÁNYRENDELETEK BIZTOSÍTOTTA, EGYÉBKÉNT MEGFELELŐNEK, DE BŐVÍTHETŐNEK MONDHATÓ TÁRSADALMI RÉSZVÉTELI LEHETŐSÉGEKET A GYAKORLATBAN AZ ÖNKORMÁNYZATOK, A VÁLLALATOK, DE MAGUK AZ ÁLLAMPOLGÁROK IS SOKSZOR KIÜRESÍTIK, FORMÁLISSÁ TESZIK, VAGY AKÁR TRÜKKÖKKEL MANIPULÁLJÁK. A JOGSZABÁLYOK MEGHATÁROZNAK BIZONYOS EGYEZTETÉSI ÉS TÁJÉKOZTATÁSI KÖTELEZETTSÉGEKET, A TÚLSZABÁLYOZÁST ELKERÜLENDŐ ÁLTALÁNOSÁGUK MIATT AZONBAN A TERVEZÉS SZEREPLŐINEK MEGLEHETŐSEN NAGY MOZGÁSTERET HAGYNAK. A NYILVÁNOSSÁG ÉS A RÉSZVÉTEL SZINTJE ÍGY NAGYMÉRTÉKBEN FÜGG A TERVEZŐTŐL, AZ ELŐÍRT „HELYBEN SZOKÁSOS MÓDON” LEFOLYTATOTT TÁRSADALMASÍTÁS ÁLTALÁBAN KEVÉS ÉRINTETTET ÉR EL.

„ ...A részvételi tervezés során Kanadában most kezdenek egy új modellt bevezetni... A politika ebben a folyamatban önmegtartóztató: figyel a párbeszédre, de nem irányít, nem manipulál, nem próbál átlépni. Eközben kialakul a koncepció egyenszilárdsága, mindenki, akinek mondani-valója van, beleszól, alakítja a programot, közelítés történik a lehető legjobb megoldás felé. Helyet kapnak a civil tanácsban az ott lakók, a mozgáskorlátozottak, a korcsoportok, a szubkultúrák, az adott szakterületek képviselői, a befektetők, a közgazdászok. Nem sietnek pénzt rosszul elkölteni. Sokkal többet áldoznak egymás szempontjainak megértésére. Ezáltal sokkal jobban is értik a folyamatot, nem kérnek lehetetlent, nem szalagok átvágásában és fizikai megvalósulásban, hanem megegyezésben és a beszélgetések számában mérik a politikailag is jól eladható eredményt. Ebben a kérdésben nem az építész a főszereplő, aki adott esetben a saját emlékművét szeretné megalkotni, hanem a közösség, ahonnan a pénzforrás származik. ”

(BERÉNYI MARIANNA: A MEGKÉSETT VITA INTERJÚ BARDÓCZI SÁNDOR TÁJÉPÍTÉSSZEL. MAGYAR MÚZEUMOK ONLINE MAGAZIN 2010.05.30.)

HOGYAN KEZDHETÜNK NEKI A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL MEGSZERVEZÉSÉNEK, HOGYAN KELL AZ ILYET CSINÁLNI?

Az alábbiakban idézünk egy helyi kezdeményezésből, ahol a civil lakosság helyi koalíciója elhatározta, hogy megpróbál közösségi mozgalmat indítani a helyben érintetteknek tervezési folyamatba való bevonására.

„ Egy mozgalmat, közösségi akciót kezdeményez a Nyírpalota Társaság. Készítünk és készíttessünk helyi közösségekkel, itt élő laikus és szakemberekkel, gyerekekkel, közepkorúakkal és idősekkel, intézményekkel, a várostervezésben és működtetésben érintett szakterületek, főiskolák-egyetemek hallgatóival terveket, rajzokat. Fogalmazzunk meg ötleteket szóban és írásban arra, hogyan képzeljük, hogyan szeretnénk, ha ez a kis földdarab, ez a városrész, Újpalota, s annak szomszédsága igazán a mi otthonunk lenne! Kerüljön valamilyen formában megfogalmazásra, leírásra, modellezve vagy más módon kinyilvánítva: mit szeretnénk, mi lenne szükséges ahhoz, hogy

egészségesen, komfortosan, biztonságban élhessünk itt, hogy büszkéek lehessünk mások előtt is a városrészünkre. Hogy olyan közösségi tereink legyenek, amelyek a találkozásokat, az együttléteket, az összefogást, az egymás iránti szolidaritást serkentik. ”

RÉSZLET AZ 'ÁLMOZUNK VÁROST - TERVEZZÜK MEG ÖNMAGUNKNAK ÚJPALOTÁT!' CÍMŰ FELHÍVÁS BEVEZETŐJÉBŐL

demonstráció

A közösségi tervezés lényegét adó közösségi bevonásra rendkívül sokféle gyakorlati módszer született. Interaktív fórumok, kérdőíves és egyéb felmérések, fókuszcsoportos megbeszélések, közös műhelymunka folyamat, workshopok, találkozók, a tervezési területről készült variálható makettek. Gyakran még a helyi óvodás, iskolás

gyerekeket is bevonják rajzok, fogalmazások készítésével a tervezés játékosabb módjait felhasználva, ami azért is érdekes, mert így közvetve az érintett szülők is részesévé válhatnak a programoknak. Széles választékát lehet alkalmazni a módszereknek, függően a bevonni kívánt csoport méretétől, összetételétől, aktivitásától, illetve a közös munka elvárt céljaitól, a rendelkezésre álló időtől és egyéb

adottságoktól. Többnyire a módszerek egymáshoz kapcsolódó, egymásra épülő láncolata jellemzi a jól szervezett közösségi tervezési folyamatot. Belátható, hogy a gondos előkészítő folyamat része a legmegfelelőbb módszer kiválasztása, amelytől sok esetben az egész munka sikere is függ. Fontos, hogy a munka jól felépített koncepciót kövessen, folyamatot. Belátható, hogy a gondos előkészítő folyamat része a legmegfelelőbb módszer kiválasztása, amelytől sok esetben az egész munka sikere is függ. A számos technikának azonban vannak közös vonásai is. Fontos, hogy a munka jól felépített koncepciót kövessen, folyamatot alkosson, a résztvevőkben végig fenntartsa az érdeklődést.

AZ EGYIK LEGALAPVETŐBB ÉS LEGEGYSZERŰBB TECHNIKA AZ ÖTLETBÖRZÉNEK EGY OLYAN VIZUÁLIS VÁLTOZATA, AHOL A RÉSZTVEVŐK ÖNÁLLÓAN (EGYMÁST MÉG NEM BEFOLYÁSOLVA) NÉHÁNY PERC ALATT ÖNTAPADÓS CETLIKRE ÍRJÁK AZ ÖTLETEIKET, VÁLASZAikat. Ezeket a cetliket aztán hangos felolvasás mellett az animátor elrendezi, csoportosítja egy táblán vagy falra ragasztott csomagolópapíron. Az eredmény általában látványos és további elemzésre, beszélgetésre is lehetőséget ad, és végül az esetleges hierarchiától, személyiségtípusoktól függetlenül mindenki véleménye egyformán bekerül a közös gondolkodásba.

A használt közösségi tervezési technikák általában vizuálisak, vagyis a közös gondolkodás eredménye nem száll el a levegőbe, hanem jól látható nyoma marad (akár csak egy teleírt csomagolópapír formájában). Közös vonás az is, hogy minden résztvevőt megmozgatnak, mindenkit egyenlően bevonnak, vagyis kezelni tudják a domináns

vagy éppen szégyenlős résztvevők miatt az irányítatlan beszélgetéseken, vitákban általában kialakuló egyenlőtlenségeket. A közösségi tervezési gyakorlatok sikertelensége gyakran köszönhető annak, hogy a szereplők nem motiváltak a folyamatos részvételben. Ennek oka lehet egyes szereplők csoporton belüli dominanciája, mások

hátterbe szorulása, de az is, ha a munkának nincsen egyértelmű célkitűzései, vagy átlátható szerkezete, folyamata. Jól átgondolt tervezési folyamattal és a technikák megfelelő használatával mindennek elejét vehetjük. A szakértői tervezés során rendre felmerülő szakmai szempontokban a bevont lakosság nagy része járatlan – a műszaki, jogi, gazdasági szakzsargon csak megerősíti bennük azt a kisebbségi érzést, idegenkedést, ami gyakran az érdektelenség legfőbb oka. Holott **ezek a kifejezések többnyire hétköznapi, közhelyes dolgokat írnak körül, megfelelő módon „lefordítva” minden érintett számára világossá tehető.**

Játékosnak tűnő foglalkozások során, például egy jól elkészített makettasztal segítségével pillanatok alatt érthetővé tehető mondjuk az, hogy mit jelent egy zonális szabály, vagy építési előírás, hogyan működik egy környék közlekedési rendszere, milyenek a városképi adottságai. Könnyen elmagyarázható az is, hogy milyen hatásokkal jár egy adott fejlesztési koncepció, de ami talán a legfontosabb: a modell a közös tervezés eszközévé válik. Nehezen értelmezhető műszaki rajzok helyett megfogható dolgok segítségével a tervezők, beruházók olyan fontos, „bennfentes” információkat szerezhetnek az érintett lakosoktól, amin az adott fejlesztés sikere is nagyban függhet. Ez a képessé tételek folyamata. A közös gyakorlati munka egyéb hozománya sem elhanyagolható. A munkában résztvevőkben az érintettség okán kialakul, vagy megerősödik egy beruházás vagy fejlesztés támogatása, az egyes szereplők között megerősödik a bizalom, de fejlődik a közösségi identitás és az együttműködési szándék is.

AJÁNLOTT KIADVÁNYOK, HONLAPOK ÉS SZERVEZETEK:

HOGYAN VARÁZSOLJUNK ÚJJÁ EGY KÖZTERET?

Kézikönyv jól működő közösségi terek létrehozásához
Szerkesztette: Foltányi Zsuzsa
Ökotárs Alapítvány Budapest, 2008

TERÜLETFEJLESZTÉSI FÜZETEK 1.

Segédlet a közösségi tervezéshez
Sain Máttyás
VÁTI Budapest, 2010

RAJTUNK MÚLIK! HOGYAN SZERVEZKEDJÜNK ÉS KÉPVISELJÜK ÉRDEKEINKET A LAKÓHELYÜNKÖN?

Bodorkós Barbara - Kajner Péter - Kovács Edit -
Peták Péter - Péterfi Ferenc
Közösségfejlesztők Egyesülete Budapest, 2006

KÉZIKÖNYV A RÉSZVÉTELI VÁROSMEGÚJÍTÁSRÓL

A Közösségfejlesztők Egyesülete elektronikus kiadványa
Budapest, 2010

urbanista.blog.hu

epiteszforum.hu

Védegylet: www.vedegylet.hu

Közösségfejlesztők Egyesülete: www.kozossegfejlesztes.hu

Ökotárs Alapítvány: www.okotars.hu

SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért: www.polgarz.hu

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft: www.vati.hu

Zöld Fiatalok Egyesület: www.zofi.hu

Magyar Urbanisztikai Társaság: www.nut.hu

Studio Metropolitana Városfejlesztő Műhely: www.studmet.hu

